

-Plan för särskild begåvning-

Grundläggande utbildningen i Grankulla

Innehåll:

SYFTE

Syftet med handlingsplanen är att synliggöra och uppmärksamma särskilt begåvade elever samt att öka kunnandet hos lärarna och därmed höja undervisningens kvalitet.

Handlingsplanen ska stöda i bemötandet av och utvecklingen av undervisningen för de särskilt begåvade eleverna.

Vad är särskild begåvning

- I. Definition
- II. Identifiering: Varför behöver dessa elever stöd?
- III. Twice exceptional, 2E
- IV. När en lärare råkar på en elev med särskild begåvning - steg för steg
  1. Skapa förståelse
  2. Fundera på pedagogiken och sätt upp mål
  3. Specialundervisning på deltid - för uppföljning och acceleration - flexibilitet
  4. Partiell uppflyttning/uppflyttning
  5. Elevvårdsstöd - hur kan elevvården hjälpa
  6. Studievägledning
  7. Lärarrollen

Källförteckning

Bilaga 1: Liljedahls checklista för coaching i klassrummet

Bilaga 2: Högpresterande - särskilt begåvade

Bilaga 3: Kännetecken på särskild begåvning

Länkar som man kan kolla in:

Glimrandeglimtar.blogspot.com

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/sarskilt-begavade-elever#h-Uppmarksammaelevernaochanpassaundervisningen>

I. Definition

Vad är särskild begåvning?

“Den är särbegåvad som kontinuerligt förvånar både kunskapsmässigt och tillämpningsmässigt genom sin osedvanliga förmåga i ett eller flera områden, både i skolan och i vardagslivet”. (professor Roland S Persson)

Begrepp:

- Särbegåvade elever
- Särskilt begåvade elever
- Begåvade elever
- Elever med hög inlärningspotential
- Högpresterande elever

Hur identifierar jag som lärare elever med särskild begåvning?

Psykolog Anita Kullander har följande lista på särskild begåvning hos barn:
(Ett eller flera)

- Lär sig läsa vid 3-4 års ålder
- Älskar att läsa och vill läsa böcker avsedda för äldre barn
- Ritar realistiskt tidigt - Kan återge en sång med exakthet
- Har lätt för att lära sig musikinstrument och spelar med ett ovanligt uttryck
- Visar tidigt stor talang inom idrott eller dans
- Kan tidigt lösa avancerade matematiska ekvationer och problem

Listan återfinns i boken *Särskilt begåvade elever. Pedagogens utmaning och möjlighet* av Mona Liljedahl (2017, s. 28). Boken finns i några exemplar på vår skola. När man funderar över om en elev är särskilt begåvad kan man ha nytta av de mer utförliga listorna med kännetecken som finns som bilagor till handlingsplanen (se bilaga 1-3). Det är ändå viktigt att komma ihåg att alla elever med särskild begåvning är olika.

II. Varför behöver dessa elever stöd?

Det är ett känt faktum att elever med särskild begåvning upplever skolan som frustrerade och meningslös. I en studie av Roland S. Persson (2010) framgår att 92 % av de intervjuade särskilt begåvade vuxna upplevde sin skoltid som ett helvete.

Många av dessa elever underpresterar, uppvisar koncentrationssvårigheter och lider av psykisk ohälsa. De tappar intresset för skolan, stannar hemma, avbryter studier eller får svårt under högre studier på grund av bristande studieteknik. Utan rätt

anpassningar i undervisningen kan eleverna bli passiva eller utåtagerande och uppfattas ofta som annorlunda. (Liljedahl, M. 2017, s. 41-63).

Kännetecknande för dessa elever är att de har en abstrakt förmåga att resonera, långt över åldersnivå. Tyvärr lär de sig sällan på det sätt eller i den takt som skolan förväntar sig. Dessa elever uppvisar ofta asynkronicitet i utvecklingen. Det betyder att de inom vissa områden kan ligga långt över åldersnivå medan andra områden ligger på samma nivå som hos jämnåriga. Detta kan förorsaka mycket frustration, speciellt i det sociala umgänget med jämnåriga.

Det är bra att komma ihåg att elever med särskild begåvning också kan ha olika svårigheter. Många gånger kan en svårighet maskera en begåvning. Begåvningen kan även göra att svårigheten inte upptäcks

III. Twice exeptional, 2E

Även särbegåvade barn kan ha inlärningssvårigheter och funktionsnedsättningar. Dessa barn kallas på engelska för twice exeptional, 2E.

Speciellt särbegåvade elever som har kommunikationsproblem har det svårt. Dessa elever utvecklar en överdriven oro och stress över t.ex. provsituationer. Även särbegåvade elever med dyslexi är svåra att känna igen. De kan uttrycka sig välutvecklat i tal medan skriften är klumpig och omogen.

Här kan du läsa mer om twice exeptional:

<https://blog.brainbalancecenters.com/2015/02/identifying-twice-exceptional-children>

IV. När en lärare råkar på en elev med särskild begåvning - steg för steg

1. Skapa förståelse

- a. Gå in och läs vår handlingsplan för elever med särskild begåvning i google Drive.
- b. Kontakta den ansvarige specialläraren på skolan.
- c. Prata med föräldrarna. Upplever föräldrarna samma sak som du? Många föräldrar som har särskilt begåvade barn är mycket oroliga för sitt barns framtid - var lyhörd.
- d. Lära känna eleven. Ta med eleven i diskussionen. Lyssna på vad eleven uttrycker. Kom ihåg att målet är en fungerande skolvardag.
- e. Kartlägg elevens kunskapsnivå. Ta hjälp av den ansvariga specialläraren på skolan. Gör en pedagogisk bedömning.

- f. Eleven går inom ramen för det allmänna stödet och bör då ha en plan för lärande. Alternativen är att eleven framskrider i egen takt i ett eller flera ämnen. (acceleration) eller årskursintegrerade studier vilket innebär att rektor tar ett tjänstemannabeslut (hörande av föräldrar viktigt!)
- g. Skolpsykologen gör en utredning (wisc 3)

2. Fundera på pedagogiken och sätt upp mål

A. Accelerering

I elevens plan för lärande sätts mål för ämnet/ämnena upp utgående från målen för den årskurs eleven följer. Skriv ner konkreta och tydliga mål. Utvärdera kontinuerligt i planen- checka av vad eleven har klarat av. OBS! Eleven behöver inte ha ett beslut om intensifierat stöd för att plan för lärande ska kunna användas. Bedöm eleven vid läsårets slut i den kurs som eleven har avklarat. Om en kurs är på hälft och eleven fortsätter med den till hösten kan man skriva utvärderingen för den kursen i plan för lärande.

B. Berikning

“Berikning innebär att fylla lärandet med meningsfullhet. Många särskilt begåvade elever utgår från helheten och har svårt när man fragmentariskt hoppar från moment till moment. Dessa elever behöver ha sambanden klara sig för att se nyttan med olika saker. Särskilt begåvade elever kan lära sig vad som helst när de är motiverade, intresserade och nyfikna. Berikningens uppgift är att tända intresset också för nya saker, som kanske egentligen ligger utanför elevens egna intresseområde.” (Liljedahl, M, 2017, s.79). Tänk stort! Tänk abstrakt och tänk fenomenbaserat!
Berikning ses som en del av det allmänna stöd som ges i klassrumsvardagen. Skolan tar detta i beaktande t.ex. vid fördelningen av resurserna för skolgångshandledare och speciallärare.

C. Coaching

Coachingen handlar om att stöda elevernas lärande inom skolans och läroplanens ramar. Speciellt när eleven läser ämnen i egen takt krävs det en vuxen som följer med och vägleder eleven. Coachingen behöver också handla om att tillsammans med eleven och hemmet hitta lösningar för en fungerande skolvardag och olika lösningar som kan hjälpa eleven att må bra i skolan. Coaching handlar om att föra en dialog med alla inblandade och att försöka se elevens behov ur ett helhetsperspektiv. En mycket bra lista på coaching i klassrummet finns som bilaga.

3. Specialundervisning på deltid

uppföljning och acceleration - flexibilitet

Dessa elever behöver också undervisning av en lärare trots att de kanske läser annan lärokurs än den övriga klassen. Av förekommen anledning kan det vara svårt för läraren att hinna ge individuell handledning i klassen. Om möjlighet finns - ta gärna del av speciallärare på deltid. Specialläraren kan t.ex. gå igenom veckans stoff med eleven så att den sedan kan arbeta med materialet på egen hand i klass. Specialläraren kan även hjälpa till med att kartlägga elevens kunskapsnivå.

4. Partiell uppflyttning/uppflyttning

Partielluppflyttning innebär att en elev avancerar i ett eller flera ämnen så de läser de ämnena enligt en högre årskurs än den normalt går i. Vissa elever behöver en flytt till en högre årskurs. Det finns både för- och nackdelar med en flytt. Det viktiga är att hemmet och eleven är delaktiga i beslutet om eleven flyttas upp en eller flera årskurser. Man behöver även komma ihåg att dessa elever kan flytta upp trots att det innebär kunskapsluckor. Den snabba inlärningsförmågan gör att eleven snabbt tar igen det den har missat.

5. Elevvårdsstöd-hur kan elevvården hjälpa?

a. Samtalsstöd

Elevvården erbjuder samtalsstöd till elever. Lärare eller förälder kontaktar vid behov kurator.

b. Handledning och konsultation

Vid behov kan skolpsykolog träffa elev och föräldrar samt berörda lärare för att fundera kring elevens inläring, mående och vilka lösningar som kan tänkas fungera.

c. Kognitiv bedömning

Vid misstanke om särskild begåvning av en elev görs en kognitiv bedömning av skolpsykologen. Målet med en kognitiv bedömning bör liksom för alla elever handla om att kartlägga elevens inlärningsprofil.

6. Studievägledning

Dessa elever är i stort behov av handledning, speciellt om studierna framskrider i annan takt än brukligt. Vi rekommenderar att eleverna får undervisning i studieteknik, speciellt eftersom dessa elever ofta har bristande studieteknik på grund av att de aldrig egentligen har behövt läsa/plugga. Studietekniken kan t.ex. behandlas i punktinsatser under läsåret.

7. Lärarrollen

Elever med särskild begåvning behöver ofta ett mer personligt stöd till exempel i form av handledning av en mentor. Detta för att hjälpa eleverna att dels hitta och underhålla sin motivation och sina drivkrafter, dels forma en positiv självbild,

eftersom de sällan har en jämbördig att spegla sig i inom sin åldersgrupp.

Ett enda kvalitativt samtal kan göra stor skillnad för att förstå och bekräfta eleven, men det krävs ett kontinuerligt arbete med stimulans och acceptans för att en positiv utveckling ska ske. Elevernas intresse och motivation ökar ofta om de får knyta ämnesstoff till aktuella samhällsfrågor eller existentiella frågor, eller får möjlighet att lära och resonera med anknytning till andra ämnesområden, både teoretiska och praktiska.

Det är viktigt att eleven själv inser att hon eller han kan påverka sitt lärande och sin utveckling (Dumont, Istance, & Benavides, 2010). Det bygger upp elevens självförtroende och självkänsla.

Skolans roll är att utmana och stötta även de särskilt begåvade eleverna, för att de också ska lära sig och träna på att ta sig över trösklar, hantera sin frustration och acceptera och möta sina egna tillkortakommanden. Om de särskilt begåvade eleverna inte utmanas på tillräckligt hög nivå kan de få svårt senare i sina studier, när de möter utmaningar som kräver studieteknik och uthållighet. Läraren har därför en viktig uppgift i att stimulera dessa elevers inre drivkrafter genom att ta fram stoff och uppgifter som blir lustfyllda och utmanande för eleverna. För många särskilt begåvade elever är det först då som de uppvisar höga prestationer, eftersom de ofta är motvilliga till att arbeta med sådant som de redan behärskar eller inte känner intresse för. Grupparbete och diskussioner är viktiga för lärandet.

För att diskussionerna ska bli tillräckligt utmanande för de särskilt begåvade eleverna måste de få arbeta med elever på samma nivå som de själva.

Källförteckning

Bilaga 1:

Liljedahls checklista för coaching i klassrummet

Listan återfinns i sin helhet på s. 87-88 i Mona Liljedahls bok Särskilt begåvade elever. Pedagogens utmaning och möjlighet som utgavs av Gothia Fortbildning 2017

Checklista för coaching i klassrummet

- a. Goda, förtroendefulla lärar-elev-relationer
- b. Uppmuntran att ställa frågor, göra reflektioner och delge personliga åsikter
- c. Ämnes expertis och lärarentusiasm (entusiasmen är viktigast)
- d. Varierad undervisningsstil och olika uppgiftstyper samt olika sätt att redovisa kunskap - sätt att bedöma det eleven redan kan eller gör
- e. Höga förväntningar på eleven (icke att förväxla med höga krav - se eleven som en jämlike - Tydliga mål (hit ska vi, sedan går vi vidare) och vad de syftar till
- f. Balans mellan struktur och självständighet
- g. Ärlig och uppriktig återkoppling (inte "bra" eller "vad fint" eller "utveckla" konkreta, handfasta återkopplingar)
- h. Läraren är intresserad av att undervisa, inte bara av att följa kursplanen
- i. Läraren bjuder på skratt, glädje och humor i klassrummet
- j. Inga konstgjorda "tak" på vad som ska uppnås i ämnet eller uppgiftens omfattning
- k. Inga repetitiva uppgifter eller mer-av-samma- inget övande för övandet skull

Bilaga 2

Följande lista särskiljer på särskilt begåvade elever och högpresterande elever.

Listan är på så vis bra eftersom den gör det tydligt vad som just utmärker de särskilt begåvade eleverna. De särskilt begåvade eleverna är inte nödvändigtvis de som presterar i klassrummet. Det finns även särskilt begåvade elever som är högpresterande och det är också viktigt att komma ihåg att alla särskilt begåvade inte kryssar i varje punkt i checklistor.

Listan som skapats av Shirely Kokot återfinns bland annat här:

<http://www.filurum.se/olika-definitioner/om-att-undervisa-sarbegavade-barn/>

högpresterande

kan svaret
är intresserade
har goda idéer
arbetar hårt

besvarar frågor
lyssnar med intresse
lär sig snabbt
har många jämnåriga kamrater
kopierar
tycker om skolan
tar emot information
tänker steg för steg
är nöjd med sin inläring
förstår idéer

särskilt begåvade

ställer frågor
är nyfikna
har tokiga idéer
sysselsätter sig med andra saker men
klarar sig ändå
diskuterar frågor
visar starka åsikter och synpunkter
kan redan
föredrar vuxna
skapar nytt
tycker om att lära
bearbetar information
tänker komplext
är mycket självkritisk
tänker abstrakt

Bilaga 3:

Silverman (2003) har listat kännetecken på särskilt begåvade på följande sätt:

Resonerar bra (god tänkare)

Har lätt att lära

Har ett omfattande ordförråd

Har utmärkt minne

Har god koncentrationsförmåga (om intresserad)

Känslig (är lättsårad)

Visar medkänsla

Perfektionistisk

Intensiv

Moraliskt känslig

Mycket nyfiken

Uthållig i sina intressen

Har mycket energi

Föredrar äldre kamrater eller vuxna

Har lång rad olika intressen

Har en härlig humor

Lärde sig läsa tidigt eller läser mycket (om för ung för att läsa, älskar att bli läst för)

Tycker att det är viktigt med rättvisa, ärlighet

Moget omdöme för åldern alltemellanåt

Är en skarpögd betraktare

Har livlig fantasi

Är synnerligen kreativ

Ifrågasätter auktoriteter

Har lätt för matematik

Bra på puzzel

Kreger Silverman, Linda (2016). Särskilt begåvade barn. Natur och Kultur , s. 142.

-PLAN FÖR SÄRSKILD BEGÅVNING-

